

# Børn og sorg

## - med et lille udblik til børnelitteraturens bidrag

### Indholdsfortegnelse

Indledende tanker .....	2
Hvad er sorg? .....	2
<i>Sorg som en proces</i> .....	3
<i>Det sorgramte barn</i> .....	4
Det voksne ansvar .....	5
Det kristne bidrag til sorgteori – sjælesorg for børn .....	6
<i>Vær fuldt til stede, få dem til at fortælle og hold igen med svar</i> .....	7
<i>Forsøg ikke på at overtale til tillid til Gud</i> .....	7
Et (klasse)rum for sorgen.....	7
<i>Børnelitteraturen som værktøj</i> .....	8
Børnelitteratur – en inspirationsliste .....	9
Bibliografi.....	11

## Indledende tanker

At vi rammes af sorg, at *det der ikke må ske sker*, kan ingen forhindre. Sorg er en grundlæggende følelse, som opstår, når vi mister nogen eller noget der er betydningsfuldt for os. En følelse de fleste vil opleve igennem livet – en byrde vi alle må bearbejde og bære. Men hvad så når børn og unge rammes af sorg? De har givet deres alder ikke de nødvendige erfaringer eller ressourcer til at klare traumatiske oplevelser på egen hånd, de har brug for voksnes hjælp. Som læreruddannet føler jeg et ansvar og en nødvendighed for at fordybe mig i området og finde nogle værktøjer at gribe til. Helt konkret ønsker jeg at undersøge hvordan vi kan forberede børn og unge på sorg og/eller understøtte nogen i en allerede eksisterende sorg med anvendelse af ny børnelitteratur. Det er kendetegnende for denne nye litteratur at intet emne er for stort eller småt til at blive tematiseret. Samtidig kan man iagttage avancerede og af og til eksperimenterende forhold i både tekst og billede, som bidrager til mangetydighed og fortolkningsmæssig åbenhed. Der er ofte flere forskellige veje gennem den enkelte billedbog, og som en konsekvens heraf fortæller den enkelte billedbog ofte mere end en historie og tilbyder flere lag af mening og inviterer den enkelte læser til involvering. Jeg er nysgerrig på om disse kan bidrage positivt i at forberede og udvikle et sprog for sorgen hos børn og unge.

Denne opgave er et udtryk for refleksion over emnet med inddragelse af de tekster, historier og perspektiver jeg er stødt på i arbejdet hermed. Der har i processen hermed således ikke været et klart mål for opgaven. Derudover har jeg ikke arbejdet mod et konkret udfald eller resultat, men blot ladet mig rive med i de nuancer og afkroge jeg undervejs har fundet interessante. På trods af dette håber jeg at opgaven kan bidrage med lidt ny viden eller inspiration i dit møde med sorgramte børn og unge!

Selvom jeg skriver ud fra mit eget perspektiv som lærer, vedkommer emnet langt flere en blot lærere og pædagoger for de voksne må alle i fællesskab bære ansvaret for, at det sorgramte barn ikke føler sig isoleret eller ekskluderet i en uoverskuelige situation, men derimod set, hørt og inkluderet. Derfor håber jeg, at mine refleksioner og perspektiver også bidrage til lederne i børne- og juniorklubben og sågar i hjemmet?

## Hvad er sorg?

Sorg er en helt normal reaktion, når vi mister noget der er betydningsfuldt for os. Sorgen kan tage sig ud på forskellige måder være rodfæstet i mange af hverdagens situationer såsom tabet af job eller en nær relation, skilsmisse, sygdom eller død. Fælles for alle situationerne gælder det, at vores

krop og psyke går i gang med at forstå og tilpasse sig det faktum at noget er forandret og tabt (Guldin, 2022) Fordi begrebet sorg dækker over et hav af situationer, ønsker jeg at tydeliggøre mit fokus for denne opgave. Her vil jeg fokusere på den sorg der opstår ”som en reaktion på tab i forbindelse med død” (Engelbrekt & Mogensen, 2013, s. 16). I et sådant sorgtilfælde er der tale om noget uigenkaldeligt tabt og mistet, der hverken kan genskabes eller reetableres (Engelbrekt & Mogensen, 2013).

### **Sorg som en proces**

Når sorg rammer os, reagerer vi vidt forskelligt. Sorgreaktionen afhænger af, hvem vi er, hvem vi har mistet og de erfaringer vi tidligere har oplevet. Der er derfor rigtig mange normale måder at opleve sorg på (Jørgensen, 2018). Alligevel er sorg ofte kendetegnet ved en række typiske følelser og reaktioner, som kan eksemplificeres med udgangspunkt i Margaret Stroebe og Henk Schut’s sorgmodel, ”The Dual Proces Model”, eller på dansk To-spors-modellen (Guldin, 2019). Denne sorgmodel repræsenterer på bedste måde sorgforskningen i dag. Modellen beskriver sorg som en proces, hvor den sørgende i tiden efter tabet skifter mellem to måder at opleve og håndtere sorgen på – også kaldet to forskellige copingstrategier. Det ene spor kaldes ’det tabsorienterede spor’ hvilket fokuserer på det følelsesmæssige og relationelle aspekt ved tabet og bearbejdningen heraf. I dette spor konfronteres man med sorgen og refleksioner om den afdøde, om livet med personen og omstændighederne omkring dødsfaldet. Ofte er følelserne meget intense i dette spor; fra behagelige erindringer til smertefulde længsler (Stroebe & Schut, 1999). Det andet spor kaldes ’det restaurerende/genopbyggende spor’. I dette spor bruger man tid på at genopbygge tilværelsen og skabe sammenhæng i det liv, der er tilbage uden den afdøde. Ofte vil det udfolde sig i meget konkrete og praktiske opgaver. Udefra kan det virke som om, at man ikke er ked af det, når man engagerer sig i at få tingene til at fungere og genopbygge hverdagen, men med denne strategi forholder man sig bare til tabet på en anden måde end gennem gråd. Dette kan periodisk også handle om at lade sig distrahere og undgå de meget intense og stærke følelser der knytter sig til sorgen (Stroebe & Schut, 1999).

Det særlige ved to-spors-modellen er at den anser sorg som en ”dynamic process” (Stroebe & Schut, 1999), der svinger mellem de to spor. I starten af sorgprocessen vil skiftene mellem sporene typisk være meget tydelige, men med tiden vil skiftende blive mindre tydelige, hvilket hænger sammen med at man i højere grad kan rumme følelserne og håndtere hverdagen. På nogle tidspunkter vil den efterladte konfrontere sorgen, mens man på andre tidspunkter vil undgå den. Ifølge Stroebe

og Schut (1999) er bevægelsen mellem de to spor nødvendig for optimal tilpasning over tid, da det kan være forbundet med sundhedsmæssige konsekvenser at sørge uophørligt.

Hvor længe en sorgproces varer er svært at definere. Igen er det vigtigt at pointere at enhver sorg opleves forskelligt, og derfor kan den tid, hvor sorgen påvirker individet også være meget forskellig. Generelt taler sorgteorien i dag om, at man aldrig kommer over sorgen, men at den bliver en del af den enkelte. For livet bliver aldrig det samme som før – noget har grundlæggende forandret sig. Mange oplever dog at man efter seks måneder mærker, at sorgen træder mere i baggrunden. Hvis der dog går lang tid hvor man ikke ser eller mærker en forandring i forhold til, hvordan sorgen kommer til udtryk og fylder i hverdagen, kan det hænge sammen med, at man ikke får skiftet mellem de to spor. At den sørgende enten ikke bruger tid på at mindes og mærke de intense følelser, eller helt undgår at opbygge en ny hverdag. I et sådant tilfælde kan det være nødvendigt at søge professionel hjælp. De fleste kommer dog selv og med støtte fra sine nærmeste igennem sorgen (Jørgensen, 2018).

### **Det sorgramte barn**

Ser vi nærmere på barnet i sorg, gør den almene sorgteori sig fortsat gældende, men andre perspektiver og elementer får større eller mindre betydning. Først og fremmest gør det sig også gældende at børn og unges sorgreaktioner kan være forskellige fra hinanden, og afhænger af en række faktorer såsom alder, modenhed, måde at være på og tabets omstændigheder (Eland, u.å.a). Nogle af de mest almindelige sorgreaktioner hos børn, når de mister en nærtstående, er:

- Angst
- Søvnproblemer og fysiske gener
- Tristhed, længsel og savn
- Vrede og opmærksomhedskrævende adfærd
- Skyld, selvbebrejdelse og skam
- Regressiv adfærd eller øget modenhed
- Social tilbagetrækning (Guldin, 2019).

Særligt angst er en almindelige reaktion hos børn der mister en nær relationer. Dette hænger sammen med at de nære relationer ofte er forbundet med tryghed for barnet. Derfor vil børn naturligt frygte og bekymre sig for fremtiden; for når det skete med far, kan det vel også ske med mor? Og hvem skal så passe på mig.

Flere studier antyder, at jo yngre man er, når man mister, desto mere sårbar er man overfor en udfordrende tilpasning til tabet (Guldin, 2019). Børn har givet deres alder ikke de nødvendige erfaringer eller ressourcer til at klare traumatiske oplevelser på egen hånd, hvorfor de i høj grad har brug for voksnes hjælp!

Ovenstående er en teoretisk redegørelse for sorg, der kan være fordelagtig at kende for den der skal støtte en sørgende. Teorien er kategoriseret ud fra typiske mønstre, men vigtigt er det at huske, at alle sørgende reagerer forskelligt og hverken kan eller skal passe ind i en bestemt kategori.

## **Det voksne ansvar**

Da børn og unge givet deres alder ikke har de nødvendige erfaringer eller ressourcer til at klare traumatiske oplevelser på egen hånd, har de brug for voksnes hjælp! Af kærlighed og med tanke om at beskytte barnet i deres sorg, har voksne ofte et ønske om at skåne barnet for det mest ubehagelige. At miste er ikke et problem der kan løses, men en byrde der skal bæres. Netop derfor er det afgørende også at inddrage barnet i alt hvad der sker omkring tabet og ikke tilbageholde informationer eller lignende. Man beskytter ikke barnet ved at skåne det for virkeligheden, man snyder det og holder det udenfor med isolation og ensomhed til følge (Raakjær, u.å).

En anden tendens, som igen bunder i kærlighed, er ønsket om at trøste den sørgende, ved at aflede den andens tanker fra det sørgelige. Det kan hjælpe her og nu, men barnet sørger under alle omstændigheder og på sigt er det langt sundere for barnet at kunne føle sorgen og smerten og ikke blot undgå og fortrænge den. I stedet for at opmuntre barnet og forsøge at undertrykke sorgen er det langt bedre at vise barnet, at det er tilladt af have det svært (Eland, u.å.b). Hertil er det væsentligt at være opmærksom på, at et barn, som trækker sig ind i sig selv, har et lige så stort behov for støtte som et barn, der giver udtryk for sine følelser på en mere direkte måde.

Men hvilke voksne påhviler dette ansvar? Der findes naturligt ingen faste bestemmelser der kan svare på spørgsmålet, alligevel finder jeg det relevant at reflektere over – for bør vi ikke alle være udrustet til at støtte et sørgende barn?

Sorgen følger barnet uanset hvilken arena det befinder sig i. Af samme årsag finder jeg det nærliggende at tænke, at ansvaret ligeledes følger barnet – altså skal de voksne som barnet omgives af løfte ansvaret og støtte barnet. Når det er sagt, er det naturligt at der påhviler nogle et større ansvar end andre, såsom familie og de allernærmeste relationer. Men i en situation hvor

barnet er i sorg, vil forældrene typisk også være det. Netop derfor mener jeg, at også næste led af voksne har et stort ansvar i at støtte barnet, det kunne eksempelvis være pædagogen, skolelæreren eller klublederen – tænk dit eget eksempel ind. Svaret på hvilke voksne ansvaret påhviler findes derved i den medmenneskelige adfærd, men nok endnu tydeligere i næstekærligheden.

At støtte det sørgende barn handler grundlæggende om at turde! Turde at konfrontere det svær og høre de tunge svar. Turde at stille spørgsmål eller være i stilheden sammen. At turde give op på den indre tvivl som så nemt opstår: *Kan man tillade sig at blande sig? Mon ikke at der er andre, der hjælper? Kan jeg komme til at gøre noget forkert? Vil mine spørgsmål ikke bare gøre mere ked af det?* Og det er ikke nok at sige: *Du kan altid komme til mig, hvis du vil snakke.* Det voksne ansvar består i at tilbyde hjælp og samtale – og i at gentage tilbuddet, hvis barnet i første omgang siger nej, eller signalerer at det ikke har lyst til at snakke (Eland, u.å.b). Også sogne- og hospicepræst Ole Raakjær (u.å.) understreger at alle voksne bør bærer ansvaret i at støtte det sorgramte barn. Han understreger ydermere at vi ”skal passe på med ikke at *sygelliggøre* almindelige sunde reaktioner på ualmindelige begivenheder og som følge heraf henvise børn og unge til psykologer og andre behandlere” (Raakjær, u.å.). Sorg er en naturlig og sund reaktion og vi kan alle med hvert vores udgangspunkt tilbyde nærvær og samtale med det sørgende barn.

## **Det kristne bidrag til sorgteori – sjælesorg for børn**

I følgende afsnit ønsker jeg at undersøge hvorvidt sjælesorgen har vigtige bidrag at tilføje til den almene sorgteori. Leif Andersen beskriver sjælesorgens hovedformål, som det at genskabe eller nyskabe en grundtillid til Gud og til Guds kærlighed (2016). Dette tilhørsforhold mellem Gud og individ sætter Ole Raakjær så fint i perspektiv med udgangspunkt i barnets livsverden. Han beskriver, at målet for sjælesorgen er at vise barnet, som netop på grund af tabet kan føle sig isoleret, udstødt og alene, at det stadig ”hænger sammen med” familiemedlemmer, skolekammerater og Gud, og at dette er helt parallelt med det Jesus i ord og handling forkynder i bibelen (Raakjær, u.å.). Altså drejer sjælesorgen sig grundlæggende om at ”rykke” barnet ud af ensomheden og isolationen og give det en oplevelse af, at der sammenhænge, det ikke kan falde ud af.

I ’Kroppen og Ånden bind 2’ kommer Andersen (2016) med 17 punkter, der alle udgør gode praksisforslag til sjælesørgeren. Jeg kan varmt anbefale af læse beskrivelsen af alle disse punkter, men vil i denne opgave blot fremhæve nogle enkelte.

## **Vær fuldt til stede, få dem til at fortælle og hold igen med svar**

Med udgangspunkt i Job 21,2, hvor der står ”Hør dog på, hvad jeg har at sige, lade det være den trøst, I kan give mig” ønsker Andersen at understrege at sjælesørgerens vigtigste opgave er at lytte og derigennem se konfidenten. For at fortælle om det der er sket, eller det der gør ondt, igen og igen, har en forbavsende lægende kraft.

Som en del af lytteprocessen er det vigtigt at sjælesørgeren holder igen med at give ”de rigtige svar”. For som Andersen (2016, 393) skriver ”den der har løst lidelsens problem, har ikke forstået det”. Ej heller skal man forsøge at give tabet mening eller give bud på ’hvorfor det skulle ske’. Faktisk er dette noget af det værste, man kan byde lidende mennesker. For det bliver både til en distancerende fremmedgørelse og til en indirekte bebrejdelse af den lidende, der enten må være for unintelligent eller for ufrom til at indse det – og det afføder blot en følelse af ensomhed.

## **Forsøg ikke på at overtale til tillid til Gud**

Det kan være fristende for sjælesørgeren at lede konfidenten i retningen af Guds tillid, med ord at overviden den tøvende modvilje. Andersens (2016) erfaring siger dog, at det blot skubber tilliden til Gud endnu længere bort, da ingen kan overtales til en trøst de ikke umiddelbart oplever som befriende. Når det er sagt, understreget Andersen samtidig at man ikke skal opgive Guds tillid, blot træde varsomt og undgå at presse den igennem.

## **Et (klasse)rum for sorgen**

Oftest foregår den sjælesørgeriske samtale på enmandshånd. Her kunne det være interessant at undersøge hvorvidt den sjælesørgeriske samtale med barnet adskiller sig fra den ”almene” samtale med en voksen. Jeg er dog mere interesseret i et bredere perspektiv, altså hvordan de (ovenstående) sjælesørgeriske principper kan komme til gavn i et fælles rum med flere deltagere, et rum der i højere grad afspejler læreren, pædagogen eller klublederens rum. Her har jeg ladet mig inspirere af sorggrupper, hvor der tilbydes et *fællesskab* der kan hjælpe den efterladte til at finde håb og livsmod, for sorg skal ikke bæres alene, men i fællesskab med hinanden – og gud (Hansen et.al, 2018). Det særlige ved sorggrupper fremfor den individuelle samtale er at børnene gives muligheden for at spejle sig i ligesindede. I etablerede sorggrupper har alle nemlig det til fælles at have mistet én der står dem nær, men tænk hvis man kunne skabe et lignende rum i f.eks. klasselokalet? Klasserummet rummer naturligvis ikke helt de samme muligheder som sorggruppen. Alligevel mener jeg, at klasselokalet rummer et stort potentiale i at udvikle børnenes sprog for sorg, lære dem at acceptere og håndtere hinandens historier og følelser og give det sorgramte barn et fællesskab. Således kan

potentialt overordnet todeles. (1) Dels giver klasserummet mulighed for at klæde eleverne på, og udvikle et sprog, til den dag de skal håndtere sorgen samt (2) at støtte barnet der befinder sig i en sorgproces.

Netop det at anvende klasserummet til sorghåndtering har sundhedsplejerske Marie Munch og skolelærer Gitte Ullstad stor erfaring med. De har sammen udviklet en ”ambulancetjeneste”, hvor de rykker ud, hvis et barn oplever død i den nærmeste familie. I klassen etablerer de samtalerum om hvad det betyder at miste og taler med børnene om, hvem der har prøvet at miste, og hvad man kan gøre for at hjælpe hinanden igennem sorgen (Kjeldsen, 2002). Munch udtaler, at hendes fornemste opgave er at ”skabe et miljø, hvor man kan tale om følelser. Min vigtigste opgave i forhold til de børn, der har mistet, er at hjælpe dem til ikke at skulle leve i isolation og ensomhed med deres sorg” (Kjeldsen, 2002). Et af de værktøjer Marie Munch ofte benytter sig af er bøger, et perspektiv jeg med interesse for ny børnelitteratur finder vildt spændende. For hvordan kan man anvende den nye børnelitteratur til at skabe de gode samtaler i klasserummet om det der gør ondt? Her fokuserer jeg særligt på den nye billedlitteratur der i dag bevæger sig mellem tradition og fornyelse (Henkel & Johansen, 2012).

### **Børnelitteraturen som værktøj**

En gennemgående tendens i denne nye billedlitteratur til børn er, at intet emne er for stort eller småt til at blive behandlet. Således fortælles der om både død, sygdom og ødelæggelse og de går ikke af vejen for at tage de helt store eksistentielle spørgsmål op. Meget ny børnelitteratur udtrykker altså en generel stor tillid til og tro på barnet. Barnet opfattes som en selvstændig aktør med robusthed og kundskaber: autonomt, kompetent og handlekraftigt (Henkel & Johansen, 2012). Det betyder, at der igennem litteraturen er en mulighed for at finde grundlag for samtaler om det, der går rigtig tæt på børnenes oplevede liv.

Når det er sagt, skal de unge læsere have lov til at danne egne forestillinger af et værks betydning, og de skal ikke presses ud i tolkninger, der går for tæt på det, man kan kaldes deres urørlighedszone. Med andre ord er formidlingssituationen ikke terapi, hvor hver enkelt deltager er indlagt til at bidrage med private oplevelser og følelser i fortolkningsprocessen, men derimod en situation, hvor de unge læsere kan vælge at inddrage sig selv i det omfang, de føler sig trygge ved (Fanø & Nielsen, 2020). I en skolesammenhæng kommer børnene fra forskellige baggrunde, hvorfor alle ikke nødvendigvis deler samme livsopfattelse, men dette må ikke skræmme underviseren,



for børn tænker religiøst, men ikke altid kristent. Det er i den tillidsfulde kontakt med barnet, at det religiøse sprog har en vigtig plads, fordi dette sprog billedlig talt kan holde en dør åben, hvor andre døre ellers lukker sig. At tale om, at Gud passer på den afdøde i "himlen", ligger lige for, og børn er som regel meget mindre blufærdige end voksne på dette område. Derfor er det også afgørende at tale enkelt og ligefremt og undgå den sentimentalitet og sødladenhed, der let kan snige sig ind, når voksne taler om død med børn. Gennem samtalen om og med litteraturen må man forsøge, at udvide deres "arsenal" af religiøse billeder og samtidig give barnet billeder, det kan spejle sine egne følelser i og føle sig rummet i (Raakjær, u.å.).

## Børnelitteratur – en inspirationsliste

I processen med denne opgave har jeg selv været på inspirationstur og lavet en gennemlæsning af en række børnebøger. Fælles for alle disse bøger er, at jeg finder et potentiale i at arbejde og samtale om sorg med eleverne. Jeg har ikke gjort mig overvejelser om konkrete undervisningsaktiviteter eller forløb, men blot fundet, at denne litteratur skaber mulighed for den "sjælesørgeriske" klas-sesamtale der på en respektfuld måde kan gå tæt på elevernes følelser og erfaringer.



**Hvad er evigheden** af Marianne Iben Hansen & Bodil Molich.

3-6.klassetrin.

Forfatter og tegner har skabt en billedbog for vågne øjne og tænksomme tanker. Ordene er få, men poetiske. Samtidig løber der under hele bogen en fortælling om at evigheden bliver ved og ved og ved, hvilket understreges at tekstens materialitet, hvor siderne kan foldes ud og danner en ring. En fin bog der indbyder til samtale om livet efter døden.



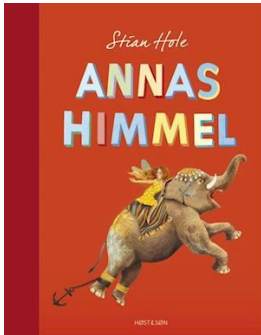
**And, Døden og tulipanen** af Wolf Erlbruch

5-9.klassetrin.

*And har længe haft fornemmelsen af, at én følger efter, hvilket viser sig at være selveste Døden. Døden fortæller, at den ligeså godt kan holde sig lidt i nærheden, hvis nu der skulle ske 'det', som livet udsætter alle levende ting for på et eller andet tidspunkt. I starten er And lidt utryk ved sin nye følgesvend, men langsomt udvikler de to et særligt, dog kortvarigt, venskab.*

Fortællingen er både smuk, poetisk og enkel i sin skildring af døden og samtidig avanceret i det

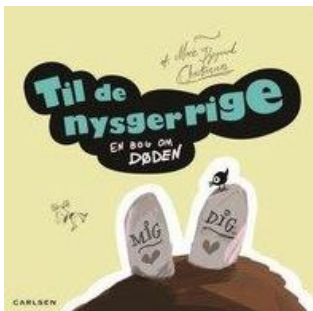
filosofiske møde mellem liv (And) og død. Døden fremstilles som en kompleks størrelse, da Døden selv også finder døden svær da det betyder afsked med vennen And.



**Annas himmel** af Stian Hole

3-6.klassetrin

I denne bog har Anna mistet sin mor, hvorfor hun naturligt er dybt ulykkelig, men også fyldt af en masse spørgsmål; ”hvad sker der når man dør?”, ”er mor mon i himlen” og ”var Gud mere god før i tiden?”. Da hendes far også sørger over morens død, har han ikke nogen gode svar. Så Anna vender sin verden på hovedet og tager faren med ud på en fantasifuld og eventyrlig rejse, helt ud til bunden af himlen. Gennem denne rejse har faren lært at se sin sorg og Anna fra en anden vinkel og sammen udvikler de to et sprog for sorgen – et sprog som også læseren inviteres ind i. Med sin symbolik og sine eksistentielle spørgsmål om livet, døden og troen har Stian Hole skabt et særligt værk, der med fordel kan bruges i både billedkunst-, kristendoms- og i danskundervisningen.



**Til de nysgerrige – en bog om døden** af Marie Dysgaard Christiansen

2-5.klassetrin

Gennem få ord og fine billeder forsøger bogen at imødekomme de mange spørgsmål som børn måtte have om døden. Denne udgivelse adskiller sig fra de andre ved at præsentere mange forskellige anskuelser på døden og livet efter døden. Hvad der kommer efter døden berøres både fra en ateistisk, buddhistisk og kristen vinkel. Dette perspektiv kan være fordelagtigt i et multikulturelt klasserum, hvor flere elever kan se sig repræsenteret.

## Bibliografi

Andersen, L. (2016) *Kroppen og Ånden: sjælesorgens samtale* (bind 2). Kolon.

Engelbrekt, P., & Mogensen, J. R. (2013). *At forstå sorg – teoretiske og praktiske perspektiver*. Samfundslitteratur.

Eland, M. (u.å.a). *Børns sorgreaktioner og følelser*. Kræftens bekæmpelse. Lokaliseret på: <https://www.cancer.dk/omsorg/boern-i-sorg/boerns-sorgreaktioner-og-foelelser/>

Eland, M. (u.å.b). *Tal med barnet om sorg*. Kræftens bekæmpelse, Lokaliseret på: <https://www.cancer.dk/omsorg/til-fagfolk/rad-og-vejledning-til-sorghandtering/tal-med-barnet-om-sorg/>

Fanø, S., & Nielsen, J.H. (2020). I begyndelsen var billedet – om billedlitteratur og formidlingen af den. Jensen & Dalgård.

Guldin, M. (2019). *Tab og sorg – en grundbog for professionelle* (2.udgave). København: Hans Reitzels Forlag.

Guldin, M.B. (2022). *Hvad er sorg?* Psykologer i Danmark, Lokaliseret på: <https://psykologeridanmark.dk/2017/09/hvad-er-sorg/>

Hansen, L.B, Hansen, T.B. & Busch, C.J., (2018). *Sorggrupper i kirken: når sorgen bæres sammen*. 3. udgave, 1. oplag. Frederiksberg: Eksistensen.

Henkel, A.Q., & Johansen, M.B., (2012). *Billedbøger – en grundbog*. Dansk lærerforeningen.

Jørgensen, H.A. (2018). *Sorg – det er helt normalt*. Psykologer i Danmark, Lokaliseret på: <https://psykologeridanmark.dk/2018/05/sorg-er-normalt/>

Kjeldsen, S.B. (2002). *Sundhedsplejersken giver sorg- og krisehjælp*. Dansk sygepleje råd. Lokaliseret på: <https://dsr.dk/fag-og-udvikling/sygeplejersken/arkiv/sygeplejersken-2002-5/sundhedsplejersken-giver-sorg-og-krisehjælp/>

Raakjær, O. (u.å). *Børn og sjælesorg*. Anker Fjord Hospice. Lokaliseret på: <https://www.ankerfjordhospice.dk/app/webroot/uploads/slides-fra-ole-raakjaer---klassesamtale.pdf>

Stroebe, M.S., Schut, H. (1999). The Dual Process Model of Coping with Bereavement: Rationale and Description. I: *Death Studies* 23/1999: (s. 197–224).